

Sag C-198/20**Sammendrag af anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 98, stk. 1, i Domstolens procesreglement****Dato for indlevering:**

11. maj 2020

Forelæggende ret:

Sąd Rejonowy dla Warszawy-Woli w Warszawie (Polen)

Afgørelse af:

11. maj 2020

Sagsøgere:

MN

DN

JN

ZN

Sagsøgte:

X Bank S.A.

Hovedsagens genstand

Påstand om betaling af 46 412,79 PLN samt renter og retssagsomkostninger som et delkrav på grund af aftalens ugyldighed, subsidiært betaling af 46 614,14 PLN som et delkrav for anvendelse af ulovlige kontraktvilkår, som ikke var bindende for forbrugere.

Genstand og retsgrundlag for forelæggelsen

Fortolkning af 11., 18. og 22. betragtning til og artikel 2, litra b), i Rådets direktiv 93/13/ EØF af 5. april 1993 om urimelige vilkår i forbrugeraftaler med henblik på at fastlægge, hvornår man er omfattet af forbrugerbeskyttelse, der ydes i henhold til dette direktiv.

Retsgrundlaget for de præjudicielle spørgsmål er artikel 19, stk. 3, litra b), i traktaten om Den Europæiske Union og artikel 267 i traktaten om Den Europæiske Unions funktionsmåde.

Præjudicielle spørgsmål

1. Med det første spørgsmål ønskes oplyst, om artikel 2, litra b), i Rådets direktiv 93/13/EØF af 5. april 1993 om urimelige vilkår i forbrugeraftaler (EFT L 95 af 21.4.1993, s. 29-34 (...), herefter »direktiv 93/13«), artikel 3, stk. 1 og 2, og artikel 4, samt betragtningerne hertil, hvorefter:

- forbrugeren skal nyde samme beskyttelse ved en mundtlig aftale som ved en skriftlig, og i sidstnævnte tilfælde uafhængigt af, om vilkårene er indeholdt i et eller flere dokumenter

- vurderingen efter faste generelle kriterier af, om vilkår er urimelige, navnlig i forbindelse med erhvervsvirksomhed af offentlig karakter i form af levering af kollektive tjenesteydelser baseret på solidaritet mellem brugerne, skal suppleres med en samlet vurdering af de forskellige berørte interesser; heri ligger hensynet til, at der er handlet i god tro; ved vurderingen af begrebet god tro skal der især tages hensyn til styrkeforholdet i parternes forhandlingspositioner, til, om forbrugeren på den ene eller den anden måde er blevet tilskyndet til at give sin tilslutning til kontraktvilkåret, og til, om varerne eller tjenesteydelserne er solgt eller leveret på forbrugers særlige bestilling; den erhvervsdrivende kan opfylde kravet om god tro ved at handle loyalt og rimeligt med den anden part, hvis legitime interesser den pågældende skal tage hensyn til

- kontrakterne skal være formuleret på en klar og forståelig måde, og forbrugeren skal have en reel mulighed for at gøre sig bekendt med alle vilkårene, og i tvivlstilfælde gælder den fortolkning, der er mest fordelagtig for forbrugeren,

set i lyset af præmis 16 og 21 i Domstolens dom af 3-09-2015, *Horățiu Ovidiu Costea mod SC Volksbank România SA* (C-110/14, EU:C:2015:538) og punkt 20 og 26-33 i forslag til afgørelse fra generaladvokat Pedro Cruz Villalón fremsat den 23. april 2015 (EU:C:2015:271),

skal fortolkes således, at enhver forbruger har ret til den beskyttelse, der er fastsat i direktiv 93/13?

Eller omfatter forbrugerbeskyttelsen kun en almindeligt oplyst, rimeligt opmærksom og velunderrettet gennemsnitsforbruger som antydnet i præmis 74 i Domstolens dom af 30. april 2014 i sagen *Árpád Kásler, Hajnalka Káslerné Rábai mod OTP Jelzálogbank Zrt*, (ECLI:EU:C:2014: 282)? Med andre ord, kan den forelæggende ret tage stilling til spørgsmålet om, hvorvidt kontraktvilkår i aftaler indgået af enhver forbruger er urimelige, eller kun til, om kontraktvilkår i aftaler indgået af en forbruger, som kan betragtes som en almindeligt oplyst, rimeligt opmærksom og velunderrettet gennemsnitsforbruger, er urimelige?

2. Såfremt det første spørgsmål besvares med, at forbrugerbeskyttelse i henhold til direktiv 93/13 ikke omfatter enhver forbruger, men kun en almindeligt oplyst, rimeligt opmærksom og velunderrettet gennemsnitsforbruger, kan en forbruger, der ikke gennemlæste den indgåede kreditaftale med pant i fast ejendom koblet til en udenlandsk valuta af en værdi på 150 000,00 PLN over 30 år, betragtes som en almindeligt oplyst, rimeligt opmærksom og velunderrettet gennemsnitsforbruger? Kan en sådan forbruger ydes beskyttelse i henhold til direktiv 93/13?

3. Såfremt det første spørgsmål besvares med, at forbrugerbeskyttelse i henhold til direktiv 93/13 ikke omfatter enhver forbruger, men kun en almindeligt oplyst, rimeligt opmærksom og velunderrettet gennemsnitsforbruger, ønskes med det tredje spørgsmål oplyst, om en forbruger, som ganske vist inden indgåelsen af kreditaftalen med pant i fast ejendom koblet til en udenlandsk valuta af en værdi på 150 000 PLN over 30 år, havde læst udkastet til aftalen, men ikke fuldt ud havde forstået den, og alligevel ikke forsøgte at forstå dens betydning, samt ikke rettede henvendelse til aftalens anden part – dvs. banken – med anmodning om afklaring af aftalens vilkår, kan betragtes som en almindeligt oplyst, rimeligt opmærksom og velunderrettet gennemsnitsforbruger? Kan en sådan forbruger ydes beskyttelse i henhold til direktiv 93/13?

Anførte EU-retlige bestemmelser

Direktiv 93/13: 11., 18. og 22. betragtning; artikel 2 og 3 samt artikel 4, stk. 1.

Relevante nationale retsfor skrifter

Ustawa z 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (lov af 23.4.1964, civil lovbog) (Dz. U. 2007, pos. 459, med senere ændringer, herefter den »civile lovbog«)

Artikel 385¹

§ 1. Bestemmelser i en forbrugeraftale, som ikke har været genstand for en individuel forhandling, er ikke bindende for forbrugeren, hvis de fastsætter hans rettigheder og pligter på en måde, som er i strid med god forretningsskik, og groft tilsidesætter hans interesser (ulovlige kontraktvilkår). Denne bestemmelse berører ikke vilkår, som fastsætter parternes hovedydelse, herunder prisen eller vederlaget, hvis de er entydigt formuleret.

§ 2. Såfremt et kontraktvilkår ikke er bindende for forbrugeren i medfør af stk. 1, forbliver aftalen i øvrigt bindende for parterne.

§ 3. Kontraktvilkår i en forbrugeraftale er ikke individuelt forhandlet, såfremt forbrugeren ikke kan øve reel indflydelse på disses indhold. Dette gælder navnlig for aftalevilkår, der stammer fra en standardkontrakt, som kontrahenten har foreslået forbrugeren.

§ 4. Bevisbyrden for, at et kontraktvilkår blev forhandlet individuelt, påhviler den part, der påberåber sig dette.

Artikel 385²

Det afgørende for prøvelsen af, om et kontraktvilkår er foreneligt med god moral, er tidspunktet for kontraktens indgåelse under hensyntagen til kontraktens indhold, omstændighederne ved indgåelsen af kontrakten samt de øvrige kontrakter, der er forbundet med kontrakten.

Artikel 22¹

Ved forbruger forstås en fysisk person, der som aktør i en retshandel, ikke handler som led i sin virksomhed eller sit erhverv.

Artikel 65

§ 1. Viljeserklæringen skal fortolkes i overensstemmelse med samfundslivets principper og sædvane under hensyntagen til de omstændigheder, hvorunder den er blevet udtrykt.

§ 2. Ved undersøgelsen af kontrakterne skal der lægges vægt på parternes fælles hensigt og kontraktens formål snarere end på kontraktens ordlyd

Kort fremstilling af de faktiske omstændigheder og retsforhandlingerne i hovedsagen

- 1 Sagsøgerne, der er forbrugere, indgik med den sagsøgte banks retsforgænger en boliglånsaftale underskrevet den 21. juli 2008 på et beløb på 150 000 PLN optaget i CHF i 360 måneder. Lånebeløbet i CHF skulle fastsættes efter valutakursen for køb af valuta i henhold til den i banken gældende vekselkurstabel på tidspunktet for udbetalingen af midlerne. Lånets rentesats blev fastsat på grundlag af en variabel rentesats og var sammensat af referencesatsen LIBOR 3M og med en fast margin på 2,32 procentpoint. Låneafdragene blev udtrykt i CHF, og deres tilbagebetaling skulle foretages i PLN i henhold til valutakurssalget fastsat i den valutakurstabel, der var gældende i banken på tilbagebetalingsdagen.
- 2 På tidspunktet for aftalens indgåelse var sagsøgeren MN i gang med pædagoguddannelsen, sagsøgeren DN i gang med økonomiuddannelsen, mens sagsøgeren JN var medarbejder på kommunekontoret og havde afsluttet en teknisk landbrugsskole. ZN arbejdede på tidspunktet for aftalens indgåelse som chauffør og havde en grunduddannelse.
- 3 MN tog sig af kreditformaliteterne forud for underskrivelsen af låneaftalen foretaget via telefon og fax eller post med bistand fra en kreditrådgiver, som sagsøgerne aldrig har mødt, og ikke af DN, som havde en økonomisk uddannelse. Alle dokumenter blev ikke sendt til banken, men de blev sendt til

kreditrådgiveren. I mangel på MN's og DN's tilstrækkelige kreditværdighed foreslog rådgiveren, at MN's forældre, dvs. JN og ZN, skulle tiltræde aftalen. Rådgiveren angav kun en bank (den sagsøgte retsforløber), som var i stand til at yde dem et lån på 150 000 PLN og som var koblet til en udenlandsk valuta. Sagsøgerne havde til hensigt at opnå et lån på de bedst mulige vilkår. Sagsøgerne var ikke selv i kontakt med bankens ansatte.

- 4 Aftalen blev underskrevet af MN, der handlede på egne vegne og på grundlag af en notarbekræftet fuldmagt oprettet af DN, JN og ZN. Sagsøger MN havde ikke gennemlæst dokumenterne i banken, før han underskrev dem. Efter en anmodning fra bankens medarbejder kontrollerede han ved underskrivelsen de personlige oplysninger på låntagerne og detaljerne om den ejendom, der var genstand for lånet. Han oplyste, at han ikke tidligere havde modtaget aftalens udkast, og at ingen havde oplyst ham om denne mulighed. Han mente ikke, at der var tid til at læse alle dokumenterne på grund af mængden. Efter underskrivelsen af aftalen forsøgte sagsøgerne MN og DM at læse aftalen, men forstod den desværre ikke, mens sagsøgerne JN og ZN efter underskrivelsen af fuldmagten ikke havde noget med aftalen at gøre.
- 5 Sagsøgeren MN var ikke interesseret i valutamekanismen i låneaftaler og kendte ikke årsagen til valutakursændringerne. Han besluttede sig for at indgå en sådan aftale, fordi det var en populær låneform på dette tidspunkt, og den havde et godt omdømme blandt låntagere. Han blev kun interesseret i valutakursændringer efter, at låneafdragene steg betydeligt. Sagsøgerne indgik med den sagsøgte banks retsforløber en tillægsaftale til kreditaftalen, hvilket har ført til, at sagsøgerne siden december 2012 har tilbagebetalt lånet i schweizerfranc.
- 6 Den 20. september 2018 krævede sagsøgerne MN og DN betaling og en korrekt gennemførelse af aftalen af den sagsøgte bank, og de indgav en klage. Den 26. september 2018 indgav de en modregningserklæring.
- 7 Sagsøgerne har nedlagt påstand om, at kreditaftalen erklæres ugyldig grundet urimeligheden af dens kontraktvilkår.
- 8 Sagsøgte har nedlagt påstand om frifindelse og om betaling af sagsøgte sagsomkostninger.

De væsentligste argumenter, der anføres af hovedsagens parter

- 9 Sagsøgerne har til støtte for påstanden om aftalens ugyldighed anført den manglende mulighed for at ændre den lovbestemte struktur for lånet, hvilket er i strid med kontraktfriheden. Ifølge sagsøgerne tillader bestemmelserne i kreditaftalen med pant i fast ejendom banken vilkårligt og efter forgodtbefindende at fastsætte valutakurserne (CHF) og dermed størrelsen af sagsøgernes gæld. Derfor bestemmer banken ensidigt størrelsen på lånesaldoen udtrykt i en udenlandsk valuta, som er grundlaget for beregning af renter og er bestemmende for afdragsstørrelsen. Sagsøgerne har fastholdt påstanden om, at lånetilpasningen

af banklånet skulle forkastes, og at den fastsatte lånetilpasning var i strid med princippet om aftalefrihed.

- 10 Endvidere har sagsøgerne gjort gældende, at lånebeløbet ikke var blevet bestemt, og at valutareglen blev overtrådt, såfremt det måtte antages, at lånet var koblet til en udenlandsk valuta, og at banken havde anvendt urimelig praksis, der bestod i vildledelse.
- 11 Sagsøgerne har gjort gældende, at manglende evne til at opfylde låneaftalen skyldes konverteringsklausulernes urimelige karakter, der består i de standardiserede vilkårs tvetydighed og manglen på at give fulde oplysninger på et klart sprog i låntilpasningsklausulen.
- 12 Hertil kommer, at forbrugerens manglende ret til at trække sig tilbage fra aftalen som følge af indførelsen af en vilkårlig forhøjelse af afdragene bevidner om lånetilpasningsklausulens urimelige karakter.
- 13 Endelig har de gjort gældende, at den urimelige karakter også skyldes en manglende objektivitet ved fastlæggelsen af CHF-kurser med henblik på afvikling af aftalen. Opretholdelse af låntilpasningen, hvis det måtte findes, at lånetilpasningsklausulen var af urimelig karakter, ville udgøre en ulovlig »effektivitetsopretholdende begrænsning«.

Kort fremstilling for begrundelsen for forelæggelsen

- 14 Den forelæggende ret er ikke enig i argumenterne om ugyldighed af en låneaftale koblet til en udenlandsk valuta i henhold til almindelige principper, der følger af andre antagelser end urimelighed af kontraktvilkår. Den forelæggende ret har i forbindelse med undersøgelsen af kontraktvilkårenes urimelige karakter, fulgt de retningslinjer, der fremgår af de ovennævnte domme afsagt af Domstolen. I tilfælde af, at kontraktvilkårene ikke erklæres urimelige, udelukker retten ikke, at det kan tiltrædes, at aftalen kendes ugyldig på grund af den manglende evne til at opfylde den.
- 15 Den forelæggende ret har indledningsvis understreget, at der som følge af vedtagelsen og gennemførelsen af Rådets direktiv 93/13 i medlemsstaterne, som for eksempel i de anførte bestemmelser i polsk ret i artikel 385¹ og 385², i den civile lovbog, er sket en udvidelse af forbrugerbeskyttelsen.
- 16 Den nationale ret har også henledt opmærksomheden på Domstolens omfattende praksis i sager vedrørende lån, herunder lån, der er indekseret, denomineret eller koblet til en udenlandsk valuta, hvor der navnlig nævnes dommene af 14. juni 2012, C-618/10 Banco Español de Crédito SA mod Joaquín Calderón Camino, EU:C:2012:349; af 15. marts 2012, C-453/10 Jan Pereničova og Vladislav Perenič/SOS finans spol. s r.o., ECLI:EU:C:2012:144; af 14. marts 2013, C-415/11 Mohammed Aziz mod Caixa d'Estalvis de Catalunya, Tarragona og Manres (Catalunyacaixa), EU:C:2013:164; af 26. februar 2015, C-143/13 Bogdan

Matei, Ioana Ofelia Matei mod S.C. Volksbank România SA, EU:C:2015:127; af 30. april 2014, C-26/13 Árpád Kásler mod OTP Jelzálogbank Zrt, ECLI:EU:C:2014:282; af 21. januar 2015, C-482/13 Unicaja Banco, SA/Hidalgo Rueda et al. og Caixabank SA mod Manuel María Rueda Ledesma et al., ECLI:EU:C:2015:21; af 3. december 2015, C-312/14 Banif Plus Bank Zrt. Mod Márton Lantos og Mártonné Lantos, EU:C:2015:794; af 21. december 2016, kombineret C-154/15 og C-307/15 og C-308/15, Francisco Gutiérrez Naranjo mod Cajasur Banco SAU (C-154/15), Ana María Palacios Martínez mod Banco Bilbao Vizcaya Argentaria SA (BBVA) (C-307/15), Banco Popular Español, SA mod Emil Irlés López, Teresa Torres Andreu (C-308/15), EU:C:2016:980; den 20. september 2017, C-186/16 Ruxandra Paula Andriciuc et al. Banca Românească SA, EU:C:2017:703; af 31. maj 2018, C-483/16 Zsolt Sziber mod ERSTE Bank Ungarn Zrt, EU:C:2018: 367; den 20. september 2018, C-51/17 OTP Bank Nyrt., OTP Faktoring Követeléskezelő Zrt. Mod Teréz Ilyés, Emil Kiss, EU:C:2018:750; den 20. september 2018, C-51/17 OTP Bank Nyrt., OTP Faktoring Követeléskezelő Zrt. mod Teréz Ilyés, Emil Kiss, EU:C:2018:750; af 14. marts 2019, C-118/17 Zsuzsanna Dunai mod ERSTE Bank Ungarn Zrt., EU:C:2019:207; af 26. marts 2019, C-70/17 og C-179/17 Abanca Corporación Bancaria SA mod Albert García Salamanca Santos (C-70/17) og Bankia SA/Alfonso Antonio Lau Mendoza, VY Rodríguez Ramírez (C- 179/17), EU:C:2019:250 og dommen af 3. oktober 2019 afsagt i sagen baseret på den polske præjudicielle afgørelse i Kamil Dziubak, Justyna Dziubak mod Raiffeisen Bank International AG, C-260/18, EU:C:2019:819.

- 17 Inden for rammerne af den ovenfor nævnte praksis fra Domstolen har den forelæggende ret særligt lagt vægt på dom af 30. april 2014, Árpád Kásler, Hajnalka Káslerné Rábai mod OTP Jelzálogbank Zrt, C-26/13, EU:C:2014:282, og har henvist til følgende præmisser:

Præmis 74. [...] [Det] tilkommer [...] den nationale ret på baggrund af alle relevante faktiske omstændigheder – herunder den reklame og de oplysninger, som långiver fremkom med under forhandlingen af låneaftalen – at afgøre, om **en almindeligt oplyst, rimelig[t] opmærksom og velunderrettet gennemsnitsforbruger** ikke alene havde mulighed for at vide, at det er velkendt på markedet for værdipapirer, at der er forskel på salgs- og købsprisen for udenlandsk valuta, men også var i stand til at bedømme de for ham potentielt alvorlige økonomiske følger af anvendelsen af salgskursen ved beregning af den tilbagebetaling, som han i sidste ende skal betale, og dermed de samlede omkostninger i forbindelse med lånet.

- 18 Den forelæggende ret har endvidere citeret Domstolens dom af 3. september 2015, Horațiu Ovidiu Costea/SC Volksbank România SA, C-110/14 ECLI: EU:C:2015: 538, med henvisning til følgende præmisser:

Præmis 16: »I henhold til disse definitioner er en »forbruger« en fysisk person, der i forbindelse med de af det nævnte direktiv omfattede aftaler ikke handler som led i sit erhverv. Desuden er en »erhvervsdrivende« en fysisk eller juridisk person, der

i forbindelse med de af direktiv 93/13 omfattede aftaler handler som led i sit erhverv, hvad enten det er offentligt eller privat.«

Præmis 21: »Begrebet »forbruger« som omhandlet i artikel 2, litra b), i direktiv 93/13 har – som generaladvokaten har anført i punkt 28-33 i forslaget til afgørelse – en objektiv karakter og er uafhængigt af den konkrete viden, som den pågældende person kan have, eller de oplysninger, som denne person faktisk besidder.«

- 19 Den forelæggende ret har endvidere henvist til forslag til afgørelse fra generaladvokat Cruz Villalón fremsat den 23. april 2015 i C-110/14 Horațiu Ovidiu Costea mod SC Volksbank România SA, EU:C:2015:271, navnlig til følgende punkter:

Punkt 20: »Det fremgår af denne bestemmelse, at det både for så vidt angår definitionen af forbruger som definitionen af erhvervsdrivende er relevant, inden for hvilket område den enkelte person udøver sin aktivitet. En forbruger defineres således i direktivets artikel 2, litra b), som »en fysisk person, der i forbindelse med de af dette direktiv omfattede aftaler ikke handler som led i sit erhverv«. Som modsætning hertil defineres erhvervsdrivende i artikel 2, litra c), som »en fysisk eller juridisk person, der i forbindelse med de af dette direktiv omfattede aftaler handler som led i sit erhverv [...]«.

Punkt 26: »Det lader således til, at direktivets ordlyd og den retspraksis, hvorved såvel dette instrument som direktiv 85/577 er blevet fortolket, taler for en objektiv og funktionel definition af forbruger. Der er således ikke tale om en særegen og uforanderlig kategori for så vidt angår en bestemt person, men derimod om en egenskab, der afhænger af den situation, som en person befinder sig i i forbindelse med en bestemt retshandel eller transaktion ud af de talrige, som finder sted i vedkommendes dagligdag. Som generaladvokat Mischo bemærkede i Di Pinto-sagen [**Org. 15**] i forbindelse med sin gennemgang af begrebet forbruger inden for rammerne af artikel 2 i direktiv 85/577, skal de i denne bestemmelse nævnte personer »ikke defineres abstrakt, men efter, hvad de konkret udfører«, hvorfor samme person i forskellige situationer på ét tidspunkt kan være erhvervsdrivende og på et andet tidspunkt forbruger.«

Punkt 27: »Denne opfattelse af forbrugeren som aktør i en bestemt retshandel, der alt efter omstændighederne indeholder såvel objektive som funktionelle elementer, bekræftes ligeledes inden for Bruxelles-konventionens område, idet begrebet forbruger også inden for dette område har været genstand for Domstolens fortolkning, om end det, som jeg vil redegøre for senere, er nødvendigt at nuancere denne analogi gennem en fortolkning af direktivet, hvor der tages hensyn til de to retsforskrifters forskellige formål. Domstolen fastslog således i Benincasa-dommen, at afgørelsen om, hvorvidt en person skal anses for forbruger, »må [...] bero på den pågældendes status i relation til en bestemt kontrakt, sammenholdt med dennes karakter og formål, og ikke på personens

subjektive forhold. [...] [E]n og samme person kan anses for forbruger i relation til visse transaktioner og for erhvervsdrivende i relation til andre.«

Punkt 28: »Vi har kort sagt at gøre med et objektivt og funktionelt begreb, hvis eksistens afhænger af et eneste kriterium, nemlig om den pågældende retshandel har fundet sted uden for vedkommendes erhvervmæssige virksomhed. Som den rumænske regering har fremhævet, indeholder direktivet ingen yderligere kriterier for vurderingen af, om der er tale om en forbruger. Der er endvidere tale om et situationsbetinget begreb, forstået på den måde, at det defineres ud fra en konkret retshandel. Som følge heraf kan en person på grund af vedkommendes almene kundskaber eller beskæftigelse ikke fratages muligheden for at indtage stillingen som forbruger i forbindelse med en aftale, der indgås uden for dennes erhvervmæssige virksomhed. Der skal derimod udelukkende tages hensyn til vedkommendes stilling i forbindelse med den konkrete retshandel.«

Punkt 29: »Denne konklusion svækkes ikke af Volksbanks anbringender vedrørende ånden i direktivet, hvor der navnlig henvises til forskellige betragtninger til direktivet. Anskues direktivet systematisk, er det ganske vist korrekt, at begreberne sårbarhed og svagere stilling, såvel hvad angår forhandlingsstyrke som informationsniveau, udgør direktivets eksistensgrundlag, eftersom der tages udgangspunkt i en situation, hvor forbrugeren tiltræder betingelser, som på forhånd er udarbejdet af den erhvervsdrivende, uden at han kan øve nogen indflydelse på disses indhold. Disse tanker om sårbarhed og svagere stilling, som i almindelighed ligger til grund for hele forbrugerbeskyttelseslovgivningen på EU-plan, er imidlertid ikke blevet nedfældet som nødvendige vilkår i forbindelse med definitionen af forbruger i gældende ret (**Org. 16**). Hverken i definitionen af forbruger eller i nogen anden bestemmelse i direktivet stilles der således krav om manglende kendskab, misinformation eller en klart svagere stilling for, at der i et konkret tilfælde kan være tale om en forbruger.«

Punkt 30: »Muligheden for i hvert enkelt konkrete tilfælde at diskutere karakteren af forbruger ud fra kriterier som erfaring, uddannelse, beskæftigelse og sågar forbrugers intelligens, ville være i strid med direktivets effektive virkning. Navnlig advokater (eller uddannede jurister samt andre fagfolk) ville blive frataget beskyttelsen på en lang række områder inden for deres privatsfære. Som den rumænske regering har påpeget, forholder det sig sådan, at selv i de tilfælde, hvor den pågældende persons kundskaber kan sidestilles med långiverens, ændrer dette ikke på, at vedkommende har samme forhandlingsstyrke over for den erhvervsdrivende som en hvilken som helst anden fysisk person ville have haft.«

Punkt 31: »Domstolen fastslog ganske vist i Šiba-sagen, at »(a)dvokaterne besidder høje tekniske kvalifikationer, som forbrugerne ikke nødvendigvis har«. Denne betragtning vedrørte imidlertid en situation, hvor den pågældende advokat »i forbindelse med sin erhvervsvirksomhed mod vederlag leverer en juridisk tjenesteydelse til en fysisk person, der handler i privat øjemed«, og dermed er en

erhvervsdrivende i den forstand, hvori udtrykket er anvendt i direktivets artikel 2, litra c).«

Punkt 32: »Ligeledes ville den af Volksbank foreslåede fortolkning indebære, at alle de personer, der på tidspunktet for aftalens indgåelse har modtaget juridisk eller anden faglig vejledning, ikke ville kunne anses for forbrugere.«

Punkt 33: »Endvidere har Domstolen på forskellige områder uden for direktivet afvist, at den pågældende persons kundskaber eller konkrete situation kan have betydning, når det objektive krav om, at aktiviteten skal finde sted uden for den pågældende persons erhverv, ikke er opfyldt. Dette var tilfældet med direktiv 85/577, i forbindelse med hvilket det i Di Pinto-dommen blev fastslået, at en effektiv mangel på kundskaber i det konkrete tilfælde ikke ændrer på en persons karakter af erhvervsdrivende, når vedkommende handler inden for rammerne af sin erhvervsmæssige virksomhed.«

- 20 I betragtning af dommen i Árpád Kásler, Hajnalka Káslerné Rábai-sagen, særligt dens præmis 74, og set i lyset af sagens faktiske omstændigheder, hvor kun en af forbrugerne (MN) underskrev kreditaftalen uden at have gjort sig bekendt med dens indhold, er retten i tvivl om, hvorvidt en sådan forbruger (sådanne forbrugere) kan ydes beskyttelse i henhold til direktiv 93/13.
- 21 Da nogle forbrugere slet ikke eller meget sjældent indgår sådanne aftaler, lader det til, at forbrugeren ved indgåelse af en sådan kontrakt skal have mere end gennemsnitlig interesse i aftalens vilkår og omhu for egne interesser. Efter den forelæggende rets opfattelse kunne både en forbruger, som ikke havde læst aftalen, sådan som det er tilfældet i den foreliggende sag, inden den blev underskrevet, og den forbruger, der havde læst en sådan aftale, men ikke forstod den, og alligevel ikke gjorde en indsats for at forstå den, ikke betragtes som en almindeligt oplyst, rimeligt opmærksom og velunderrettet gennemsnitforbruger. På baggrund af ovenstående er retten i tvivl om, hvorvidt forbrugerne, som dem i hovedsagen, kan ydes forbrugerbeskyttelse, og om der kan konstateres urimelige vilkår i en kontrakt indgået af en sådan forbruger.
- 22 Den forelæggende ret tager hensyn til, at der på den ene side hverken i artikel 2, litra b), i direktiv 93/13 eller i artikel 22 i Kodeks cywilny (den civile lovbog) i definitionen af forbruger stilles nogen krav til den pågældende, men blot angives, at det er en fysisk person, der i forbindelse med indgåelse af en aftale ikke handler som led i sit erhverv. Jf. ligeledes præmis 21 i Domstolens dom af 3. september 2015 i Horațiu Ovidiu Costea mod SC Volksbank România SA, C-110/14, EU:C:2015:538, hvori det anføres, at begrebet forbruger har en objektiv karakter og er uafhængig af den konkrete viden, som den pågældende person kan have, eller de oplysninger, som denne person faktisk besidder. Der skal lægges vægt på synspunkter anført af Generaladvokat Cruz Villalón i punkt 74 i hans forslag til afgørelse i sag C-110/14, Horațiu Ovidiu Costea mod SC Volksbank România SA, ECLI:EU:C:2015:271. På den anden side fremgår det såvel af den nationale retspraksis som af Domstolens retspraksis, at der imidlertid ikke er tale om enhver

forbruger, men en almindeligt oplyst, rimeligt opmærksom og velunderrettet gennemsnitforbruger. Dette er eksplicit formuleret i præmis 74 i dom C-26/13, EU:C:2014:282.

- 23 Det er værd at bemærke, at det senere i Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2005/29/EF af 11. maj 2005 om virksomheders urimelige handelspraksis over for forbrugerne på det indre marked og om ændring af Rådets direktiv 84/450/EØF og Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 97/7/EF, 98/27/EF og 2002/65/EF og i Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EF) nr. 2006/2004, hvor det i 18. betragtning anføres, at dette direktiv som benchmark anvender en under hensyntagen til sociale, kulturelle og sproglige forhold almindeligt oplyst, rimeligt opmærksom og velunderrettet gennemsnitsforbruger (henset til visse egenskaber, der gør en forbruger særlig modtagelig overfor urimelige handelspraksis)
- 24 I denne henseende skal det tilføjes, at der i artikel 4, stk. 1, (i den engelske og tyske version), i direktiv 93/13 er anført, at der med henblik på afgørelsen af, hvorvidt et bestemt kontraktvilkår må anses for urimeligt, skal tages hensyn til hvilken type varer eller tjenesteydelser aftalen omfatter og alle de omstændigheder, der forelå på tidspunktet for aftalens indgåelse. Både artikel 65, stk. 1, og artikel 385², i den civile lovbog pålægger tilsvarende at tage hensyn til omstændighederne ved indgåelse af aftalen.
- 25 Under hensyn til ovenstående kan der ifølge den forelæggende ret ikke ses bort fra omstændigheder vedrørende: karakteren af kontraktens genstand, værdien og varigheden af et lån med pant i fast ejendom (150 000 PLN over 30 år) og størrelsen af lånet koblet til en udenlandsk valuta. Omstændighederne omkring indgåelsen af denne kontrakt er også relevante, nemlig at forbrugerne underskrev kontrakten uden at have læst den og trods den manglende forståelse ikke gjorde nogen indsats for at forstå kontraktens indhold.
- 26 Under disse omstændigheder er den forelæggende ret i tvivl om, hvorvidt forbrugerbeskyttelse kan ydes enhver forbruger eller kun en almindeligt oplyst, rimeligt opmærksom og velunderrettet gennemsnitsforbruger. Med andre ord, hvorvidt den forelæggende ret kan fastslå, at kontraktvilkårene i aftalen med en forbruger, som ikke kan betegnes som almindeligt oplyst, rimeligt opmærksom og velunderrettet, var urimelige.
- 27 På den ene side synes det at være berettiget at beskytte enhver forbruger, endda en forbruger, der ikke opfører sig rationelt (ikke læser kontrakten, før den underskrives eller ikke forstår kontrakten og ikke gør nogen indsats for at forstå den) mod eventuelle urimelige kontraktvilkår. Beskyttelse ydet en sådan forbruger vil tilskynde erhvervsdrivende til at afstå fra at anvende urimelige kontraktvilkår. Herefter ville det være nærliggende at yde forbrugerbeskyttelse til enhver forbruger uden undtagelse.
- 28 På den anden side kan beskyttelse af en forbruger, der ikke læste kontrakten før underskrivelsen eller ikke forstod kontrakten, og trods den manglende forståelse

ikke gjorde nogen indsats for at forstå kontrakten (især en kontrakt som den, der er genstand i hovedsagen) føre til en situation, hvor forbrugeren i tilfælde af, at den pågældende ikke opnår de forventede fordele ved kontrakten efter udløbet af mange år vil være i stand til at gøre urimelighed af kontraktvilkårene gældende. Forbrugeren vil derefter kunne fritages for risiko (i dette tilfælde risikoen for en ændring i valutakursen), som den pågældende frivilligt påtog sig ved kontraktens indgåelse. Dette skal sammenholdes med princippet om retssikkerhed og om aftalers gyldighed samt princippet *pacta sunt servanda*. Endvidere blev direktiv 93/13 ikke vedtaget med det formål, at det skulle finde anvendelse på komplekse, langsigtede økonomiske forpligtelser, hvilket ifølge den forelæggende ret også skal tages i betragtning ved besvarelsen af de præjudicielle spørgsmål.

- 29 Den forelæggende ret har undersøgt Domstolens praksis, men den har ikke fundet direkte svar på de i denne anmodning om præjudiciel afgørelse stillede spørgsmål; retten finder endda ikke tilstrækkelig vejledning til, at den forelæggende ret selvstændigt skal kunne træffe afgørelse vedrørende genstanden for de stillede spørgsmål. Derfor har den forelæggende ret besluttet at forelægge de præjudicielle spørgsmål.
- 30 Som svar på det første spørgsmål henleder den forelæggende ret opmærksomheden på dilemmaet vedrørende omfanget af forbrugerbeskyttelse. Der bør foretages en afvejning mellem forbrugerbeskyttelse og principperne om retssikkerhed og om aftalers gyldighed samt princippet *pacta sunt servanda*. I tilfælde af, at Domstolen måtte finde, at det ikke er enhver forbruger, der har ret til beskyttelse, men kun en forbruger, der kan betragtes som en almindeligt oplyst, rimeligt opmærksom og velunderrettet gennemsnitsforbruger, er den forelæggende ret af den opfattelse, at det efter dens opfattelse i forbindelse med besvarelsen af det andet spørgsmål skal konkluderes, at både en forbruger, der ikke før underskrivelsen af en aftale om lån med pant i fastejendom koblet til en udenlandsk valuta, sådan som det er tilfældet i hovedsagen, ikke læste kontrakten, og en forbruger, der læste den, men ikke forstod og ikke gjorde nogen indsat for at forstå den, ikke kan betragtes som en almindeligt oplyst, rimeligt opmærksom og velunderrettet gennemsnitsforbruger. Følgelig bør svaret være, at retten til forbrugerbeskyttelse ikke tilkommer den forbruger, der har underskrevet en kontrakt under omstændigheder som dem, der foreligger i hovedsagen, uden at have læst kontrakten, idet det ikke er muligt at fastslå, at vilkår i en sådan kontrakt er urimelige.